מכדי פסוקי נינהו ליקרי. ואמאי עביד להו כדר' יוסי כמו שמביא מספק כך יהא קורא מספק כאדם שקורא בתורה: **משום דמיחזי כשיקרא.** שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלו וקא משקר וכתיב דובר שקרים לא יכון לנגד עיני (תהלים קא) אבל כשקורא בתורה לא מיחזי כשיקרא: **דלמא אתי לאפקועינהו כו'.** מאן דחזי דקרי עלייהו כביכורים ודאים כשיהיו לו ביכורים כאלו לא יפרים מהן תרומה דקסבר ביכורים ודאין הן אי נמי האי גברא גופיה הלכך עבוד בהו היכרא שלא לקרות: **כל שרואה פני חמה.** היינו כל האילן חוץ מן הקרקע: **ושאינו רואה פני חמה.** היינו מתחת לקרקע: **וליחוש וימנין דמסקא כו'.** כיון דאמרת מן הגזע היינו כל שרואה פני החמה ואפילו סמוך לקרקע הרי הוא של בעל האילן וא"כ היכי תקון רבנן מילתא דאתי בה מוכר לידי פסידא והא זימנין שיש לו אילן אחד בתוך שדה של חבירו ואמור רבנן דהיולא מן הגזע שלו ומסקא ארעא שירטון ותגביה הקרקע עד שיתכסה אילן היולא מן הגזע מקצתו בקרקע וירקו כשלשה אילנות וכגון שהיה רוחב בין הגזע לאילן כשיעור המפורש לפנינו ויטענו לוקח שיש לו קרקע ויפסיד המוכר דהוי כשלשה אילנות וקנה קרקע והוה להו לרבנן למימר היולא מן הגזע יחתוך בעל האילן פן יפסיד המוכר: **אמר רב נחמן יקוץ.** מתניתין דקתני היולא מן הגזע שלו לא שייכתו כך ויגדל אלא הרי הוא שלו על מנת לקצוץ ולשרוף: **נקטינן.** מרבותינו דקל אין לו גזע. לקמיה מפרש: **אין לו.** היולא מן הגזע לבעל הדקל דכיון דלחפור ולשרש קאי כשיבש האילן דהא לא קנה קרקע: **אסוחי מסח דעתיה.** בעל הדקל מן העתיד לצאת מן הגזע דסבור הוא שמא ייבש הדקל מהרה ולא יוליא גזע דלא דמי לשאר אילנות שאם יבשו בראשן קוצצן למטה וחוזרין וגדילין שהרי גזען מחליף כדתניא לעיל (דף פ:) אבל דקל מאחר שייבש אין לו תקנה כדתניא לעיל [שם] בדקלים ובארזים חופר ומשרש הלכך מייאש מן היולא מן הגזע ולא נתכוין לקנותו: **והא הקונה שני אילנות.** דמתני' בכל אילנות מיירי ואפילו בדקלים ואע"ג דלחפור ולשרש קיימי כשימותו דהא אין לו קרקע אפי' הכי קתני מתני' דיש לו גזע: **אלא אמר רב פפא.** לא תיתלי טעמא דאסור דעתא בחופר ומשרש אלא אין לו גזע לבעל הדקל כדקאמרת ולא מטעמיך: **אלא לפי שאין דרך.** דקל להוליא מן הגזע כלום אלא מלמעלה בראשו גדילים כל ענפיו והלכך עולין לו בחבל כדאמרן בהמוכר את הבית (לעיל דף סט:) ומשום הכי הסיח דעתו ואפי' אי מיקרי ויולא מן הגזע הרי הוא של בעל הקרקע ומתני' באילנות הרגילין להוליא גזע מיירי ולא בדקל הואיל ולא שכיח להוליא גזע דכל מילתא דלא מסיק לוקח אדעתיה לא קני: **ורב זביד.** דסבירא ליה דמוליא גזע: **קשיא מתני'.** דבכל אילנות המוליאין גזע מיירי: **דזבין ליה לחמש שנין.** שאף אם ימות יטע אחר במקומו והלכך כיון דמשעבדא ליה אדעת לזמן קצוב לא מסח דעתיה מן הגזע אבל היכא דזבין סתמא שאפילו אם ימות לסוף יום או יומים לעקור ולשרש קאי התם ודאי מסח דעתיה: **תחתיכן.** תחת עיקר האילנות והנופות: **וביניהן.** קרקע מגולה שבין נופות אילן זה לנופות אילן זה: **וחולה להן.** סביב האילנות (ו) מקום שבלין נופותיהן ולחוץ: כמלוא

ומתני' לא קשיא דהא משני ליה בדזבין ליה לה' שנים ובתר חמש שנים הדרי למוכר דלא קיימי השתא לחפור ולשרש ואין להקשות לכל הפירושים דכיון דלוקח משתלק מן האילנות לאחר ה' שנים היכי אית ליה העולה מן הגזע שהיא שלו לקוץ כדאמר רב נחמן לקוץ הא אפי' עגפים שבאילן אין יכול לקוץ כדאמרינן בהמקבל (ב"מ קט. ושם) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות אין לו קורות שקמה ואמר אביי שקמה אין לו שבח שקמה יש לו ורבא אמר אפי' שבח שקמה אין לו פי' עגפים שגדלו אחר שקבל שדהו והלכה כרבא דשאני הכא דאם לא היה קונן היה לוקח פירות הגדילים ביולא מן הגזע ולכך כשאומר לו לקוץ משום דחיים דלא לימא תלת זבנת לי הרי הוא של לוקח תחת הפירות ולר"י נראה דסלקא דעתיה דרב פפא דרב זביד ה"ק דוקא דקל אין לו גזע לבעל הדקל דאסוחי מסח דעתיה לפי שכשמתייבש בראשו וקוצצין אותו שוב אין מחליף גזעו דסבור הוא שלא יעלה כלום מן הגזע קודם שיתייבשו אבל שאר אילנות שיכול לקצוץ כשיתייבשו בראשן ויחליפו גזע לא מסח דעתיה ומשום הכי פריך ליה רב פפא ממתניתין דקנה ב' אילנות יש לו גזע והא קיימי לחפור ולשרש אפי' שאר אילנות כשמתייבשין בראשן ואע"ג דגזען מחליף אין מועיל לו כלום דאין יכול לקצוץ כדי להחליף גזע כדמוכח לקמן (דף פג.) דתניא גבי שני אילנות לפיכך יבש או נקצץ אין לו קרקע משמע נקצץ אע"פ שלא יבש עדיין וראוי להחליף גזע וא"כ מה לי דקל מה לי שאר אילנות כך זה עומד לשרש ולחפור כשייבש בראשו כמו זה ולבסוף מסיק רב זביד מתניתין דזבנה לה' שנים שאם יבש בתוך ה' יקצצו להחליף גזעו ומכר לו האילן בחייו לפיכך לא מסח דעתיה והשתא רב זביד דנקט דקל לאו דוקא דהוא הדין שאר אילנות אלא משום דשאר אילנות לא פסיקא ליה דפעמים יש להם גזע כשמוכרן לה' שנים לקצצן כדי להחליף גזע אבל דקל לא שייך למכרו לה' שנים כדי לקצצו כדי להחליף גזעו דאין גזעו מחליף ומיהו קשה לפי' זה דבקנה ג' אמאי קתני דאם מתו יש לו קרקע ויטע אחר במקומו כיון דמתני' מיירי דזבין לה' שנים

שהתנה

מסורת הש"ס

ו) ג"ל בתחל. ב) לפנינו הגיגרקא שם, רבי יוסי ורש לקים. ג) [נ"ל שיתקן בעין יפה].

הגהות הב"ח

(ו) רשב"ם ד"ה ומולה וכו' ממקום שבלין: (ב) תוספות ד"ה מתקוף וכו' ונראה לר"ת דלרב זביד: (ג) בא"ד שנקצצו שהם מרוזין:

עד שתהא לקיחה והבאה ו) כאחד והא ליכא א"ל רב אחא בריה דרב אויא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמחזי כשיקרא רב משרשיא בריה דרב חייא אמר דלמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר: **הגדילו לא ישפה כו'**: היכי דמי מן הגזע והיכי דמי מן השרשין א"ר יוחנן אכל שרואה פני חמה זהו מן הגזע ושאינו רואה פני חמה זהו מן השרשין וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון וא"ל תלתא זבינת לי ואית לי ארעא אלא אמר רב נחמן ב יקוץ וכן אמר רבי יוחנן יקוץ אמר רב נחמן נקיטינן דקל אין לו גזע סבר רב זביד למימר אין לו גזע לבעל דקל דכיון דלמחפר ולשרש קאי אסוחי מסח דעתיה מתקיף לה רב פפא והא קונה שני אילנות דלמחפר ולמשרש קיימי וקתני דיש לו גזע אלא אמר רב פפא ג אין לו גזע לבעל דקל לפי שאין מוציא גזע ולרב זביד קשיא מתניתין דזבין לחמש שנין: קנה שלשה קנה קרקע: וכמה א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן ד הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא

בדרך מביא ואינו קורא. תימה הא נראו לקריאה ונדחו והוה לן למימר ירקבו כדא"ר זירא בפרק בתרא דמכות (דף יח: ושם) הפרים ביכורים לפני החג ועבר עליהם החג ירקבו משום דקודם החג הוו חזו לקריאה ואחר החג תו לא חזו וחשיב להו מטעם זה התם אין רואים לגילה דגילה מעכבת בהן ותירץ רבינו חיים דהכא מיירי כגון שהיה בדעתו מתחלה כשבלרן לשגרן ביד אחר דאז יכול לשגרן ביד אחר כאילו לא נראו לקריאה מעולם כדמוכח בירושלמי דביכורים (פ"א) דגרס התם ר' יוחנן ורש לקיש ב) בשם רבי אושעיא אומרים כשבלקטן לשלחן ביד אחר אבל אם לקטן להביאן הוא לא ישלחנו ביד אחר בכל הביכורים שנראו להיתר קריאה אין נתרין אלא בקריאה וקאמר בתר הכי מתניתין פליגא הפרים ביכוריו ומכר שהוא מביא ואינו קורא קיימוהו שנתן דעתו למכור משעה ראשונה והא דתניא יבש אילן או נקצץ מביא ואינו קורא כשייבש משעה ראשונה ולפי זה הפרים ביכורים לפני החג על מנת להביאן לאחר החג לא ירקבו אלא אחר החג מביא ואינו קורא ומה שפירש הקונטרס דבגירה היא הלקיחה אין נראה לרבינו תם דלקיחה לא משמע בגירה אלא לקיחה מתוך הבית ועוד דלא קתני או מת אלא אלא ומת משמע דמת הוא לקיחה והבאה בתרתי ועוד דהכי הוה ליה למיתני בנדר ושגדר ביד אלים או בנדר אלים והוליכן הוא אלא נראה לר"ת דלקיחה שהיא מתוך הבית הוא לקיחה ובנדר אורחא דמילתא נקט שהוא רגיל ללקט מה ג) (שנראה בעיניו) ולא אלים משום דביכורים אין להם שיעור: **עד** שתהא לקיחה **והבאה באחד.** פ"ה בנדר אלים והביאן לירושלם קורין בעלים לשלוחו של אדם כמותו ויכול לקרות הנה הבאתי וגו' ואין נראה שיקראו בעלים כדמשמע בירושלמי: **מתקיף** לה **רב פפא והא** קונה שני **אילנות דלחפור ולשרש** קיימי כו'. פי' הקונטרס דפריך משום דמתניתין לא מפלגא ומיירי אפילו בדקל ותימה דאם כן מאי משני רב פפא לדידיה נמי מקשי ומה שתירץ בקונטרס זהו דוחק ועוד דמפרש דמזבין ליה לחמש שנים שאם יומות תוך כך יטע אחר במקומו הא קתני ואם מתו אין לו קרקע היינו אלא יטע אחר במקומו דאי לזרוע תחתיו קאמר דאין לו קרקע כשמתו פשיטא דהא אפי' בעודן האילנות חיות קתני דלא קנה קרקע ונראה לרבינו תם (ג) דרב זביד נקט דקל וכל דומי ליה כגון ארזים ושאר אילנות שכבר נקצצו פעם אחת דמו אי יבשי אין גזען מחליף והשתא פריך ליה רב פפא שפיר דמסתמא מתני' מיירי ברוב אילנות דקנים וארזים ושאר אילנות שנקצצו (ג) מרובין משאר אילנות אלא נקצצו ומשני דמתני' מיירי דזבין ליה לחמש שנים ומסתמא לפי שהן נטיעות ואין דרכן למות בה' שנים מיירי ולא אסח דעתיה ומיהו אם מתו תוך ה' שנים לא יטע אחרים במקומן ובג' אילנות דקנה קרקע יטע אחרים במקומן עוד מפרש ר"ת לפי שיטת ר"מ דלא גרס במילתיה דרב זביד אין לו גזע לבעל הדקל אלא סבר רב זביד למימר אין לו גזע כלומר אין לו דין גזע דינמא העולה משרשים לבעל הקרקע אלא הכל לבעל הדקל ואפי' העולה מן השרשים כיון דלחפור ולשרש קיימי דכשיבש האילן יקח בעל האילן את השרשין ויחפור וישרש את הכל אסוחי אסח דעתיה בעל הקרקע ולאו דוקא נקט דקל דהוא הדין שאר אילנות והיינו טעותא דא"כ אמאי קאמר רב נחמן דקל אפי' עגפים שבאילן אין יכול לקוץ כדאמרינן בהמקבל (ב"מ קט. ושם) המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות אין לו קורות שקמה ואמר אביי שקמה אין לו שבח שקמה יש לו ורבא אמר אפי' שבח שקמה אין לו פי' עגפים שגדלו אחר שקבל שדהו והלכה כרבא דשאני הכא דאם לא היה קונן היה לוקח פירות הגדילים ביולא מן הגזע ולכך כשאומר לו לקוץ משום דחיים דלא לימא תלת זבנת לי הרי הוא של לוקח תחת הפירות ולר"י נראה דסלקא דעתיה דרב פפא דרב זביד ה"ק דוקא דקל אין לו גזע לבעל הדקל דאסוחי אסח דעתיה לפי שכשמתייבש בראשו וקוצצין אותו שוב אין מחליף גזעו דסבור הוא שלא יעלה כלום מן הגזע קודם שיתייבשו אבל שאר אילנות שיכול לקצוץ כשיתייבשו בראשן ויחליפו גזע לא מסח דעתיה ומשום הכי פריך ליה רב פפא ממתניתין דקנה ב' אילנות יש לו גזע והא קיימי לחפור ולשרש אפי' שאר אילנות כשמתייבשין בראשן ואע"ג דגזען מחליף אין מועיל לו כלום דאין יכול לקצוץ כדי להחליף גזע כדמוכח לקמן (דף פג.) דתניא גבי שני אילנות לפיכך יבש או נקצץ אין לו קרקע משמע נקצץ אע"פ שלא יבש עדיין וראוי להחליף גזע וא"כ מה לי דקל מה לי שאר אילנות כך זה עומד לשרש ולחפור כשייבש בראשו כמו זה ולבסוף מסיק רב זביד מתניתין דזבנה לה' שנים שאם יבש בתוך ה' יקצצו להחליף גזעו ומכר לו האילן בחייו לפיכך לא מסח דעתיה והשתא רב זביד דנקט דקל לאו דוקא דהוא הדין שאר אילנות אלא משום דשאר אילנות לא פסיקא ליה דפעמים יש להם גזע כשמוכרן לה' שנים לקצצן כדי להחליף גזע אבל דקל לא שייך למכרו לה' שנים כדי לקצצו כדי להחליף גזעו דאין גזעו מחליף ומיהו קשה לפי' זה דבקנה ג' אמאי קתני דאם מתו יש לו קרקע ויטע אחר במקומו כיון דמתני' מיירי דזבין לה' שנים

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ז סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף י:

נו ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ט:

נז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף י:

נח ד מיי' שם הל' ח ג טוש"ע שם סעיף י:

רבינו גרשום

ולקחתה והבאת וצריך שיהא לקיחה והבאה בחד והא ליכא דהא הביאן אחר: ומקשי' ואמאי אינו קורא מכדי פסוקי נינהו. אותו וידוי ליקרי ומה בכך: אמר ליה משום דמחזי כשקרא. דמספיקא היכי מצי למיקרי מן האדמה אשר נתת' לי ה': ורב משרש' בריה דרב חייא אמר. משום הכי לא מצי למקרי דכי קרי בכי האי גוונא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר דביכורים לאו בני תרומה ומעשר נינהו: כל שרואה פני החמה. כל שעולה וגדל מן הקלח של עץ מאותו שרואה פני חמה היינו הגזע והרי של בעל האילן וכל שעולה מאותו שאינו רואה פני חמה. שמכוסה מן הקרקע היינו מן השרשים והרי הן בקרקע: והעולה מן הגזע אמאי שלו וליחוש דלמא מסקא ארעא שירטון גרבי ל"א בלע"ז ו) מן הגזע וקלחו כלומר שהגדילו ומיחזו כג' בדי אילנא יאמר הלוקח אלו ג' אילנות זבינת לי ואית לי ארעא: יקוץ. כלומר כשיגדיל מן הגזע יכול בעל הבית לכופו לבעל האילן לקוצצו כדי שלא יחזיק בקרקע: דקל אין לו גזע. שאם מכר דקל לחבירו ויבש אין לו ללוקח בגזעו של דקל כלום. דכיון דלחפור ולשרש קיימי כדאמר לעיל בדקלים ובארזים חופר ומשרש אסוחי מסח דעתי' הלוקח דקסבר דבעל הקרקע שיחפור ויקח השרשים יקח נמי הגזע. אותן שרשים הרואין פני החמה: והא קונה שני אילנות. בתוך של חבירו דלחפור ולשרש קיימי כדקתני מתני' הרי זה לא קנה קרקע וכו' ואם מתו אין לו קרקע ואפי' הכי העולה מן הגזע שלו: אלא אמר רב פפא. הכי תריץ לה אין לו גזע לבעל דקל לפי שאינו מוציא גזע ואינו יכול לכוף לבעל הקרקע לומר לו אל תעקרהו שמא יעלה כלום מן הגזע לפי שאין גזעו מחליף: ולרב זביד. דאמר לעיל אין לו גזע לבעל דקל משום דאסוחי מסח דעתי'. קשי' מתני' דקתני העולה מן הגזע שלו. אלמא הוי דבעל האילן של לוקח: ומשני מתני'. מתוקמא כגון דזבין ליה קרקע של מקום האילנות לחמש שנין שאם מתו רשאי לנטוע אחרים תחתם עד סוף ה' שנים דהשתא בתוך שנים הללו לא מסח דעתי' מיניה ויש לו גזע אבל להיכא דלא זבין להן אלא דקל לחוד אסוחי מסח דעתי' ואין לו גזע: **פ"סק'** וכמה. קני מן הקרקע תחתיהן באותו שיעור שהנופות נוטות: וביניהן. בין כל אילן ואילן קנה אותו קרקע כשיעור דמפ' לקמן: וחוצה להן. לחוץ מרוחב הנופות

ו) נראה ד"ל למעלה מן הגזע והקלח: וא"ל תלתא זבינת לי. כלומר לאחר שיגדילו ומחזו וכו'

נט א מיי׳ פכ״ד מהל׳ מכירה הל׳ ו׳ ג׳ סמג עשין פב טוש״ע מ״מ סי׳ רט״ז סעיף ו׳:

רבינו גרשום

כדי שיכול להלך האורה סביב. [דהיינו] הלוקח פירות עם סלו של לוקח: ופריך השתא דרך אין לו. לטעמא דדבנן כדאמר בחזקת הבתים מכר האילנות ושייר קרקע לפניו לרבנן אין לו קרקע דאמרינן מוכר בעין רעה מוכר. וכי היכי דאמרינן דאין [לו] קרקע אמרי׳ נמי דאין לו דרך לאילנותיו וצריך לקנות אלמא ארעא אחריתי הוא ושל מוכר הוא. וכמלוא אורה וסלו יש לו: בלשון קרשיא: מדברי רבינו. לר׳ אלעזר הוה קרי ליה רבינו: נלמוד הקונה ג׳ אילנות. שקנה קרקע הוא דאין לו דרך וצריך ליקח. הא קנה שנים דלא קנה קרקע יש לו דרך מאי טעמא משום דמצי למימר ליה הלוקח כיון דבארעא דידך קיימי האילנות אית לי דרך עלך: לימא ר׳ אלעזר. דאמר לעיל דאין לו דרך לקונה אילנות בתוך של חבירו משום דמוכר בעין רעה מוכר לית ליה דשמואל רבו: אלא הא דקאמר דדרך אין לו אליבא דר׳ עקיבא דמוכר בעין יפה מוכר ה״מ גבי בור ודות דלא מכחשי בארעא להכי מכר לו כל השדה וצריך ליקח לו דרך למוכר דלא מצי למימר ליה מוכר מרקמדיק לך בור ודות ואין אתה יכול ורשאי לסותרן הכי נמי יש לי דרך עליך. הא לא יכול למטען משום דלא מזקי ליה מידי שיכול לחרוש בסמוך להם להכי מכר לו הכל אבל היכא דאית ליה פסידא למוכר כגון גבי מתני׳ דקתני הגדילו ישפה המוכר מפני כי צל הענפים שאין מניחים המטר לירד על בית השלחין. מי אמר דבעין יפה מוכר. ומי לא מודי ר׳ עקיבא דאילן הנוטה לתוך שדה חבירו וכו׳. ולעולם גבי דרך ס״ל לר׳ עקיבא דיש לו דרך הואיל דלית ליה פסידא למוכר דמוכר בעין יפה מוכר ור׳ אלעזר לית ליה דשמואל רביה: אותו מקום אורה וסלו מי זורעו. הלוקח או המוכר: א״ל חניתה. באידך פירקן דלקמן במשנה דהמוכר פירות. מי שיש לו גנה לפנים מגנתו של חבירו וכו׳ החיצון זורע את הדרך. הכא נמי המוכר דהוי חיצון זורע את הדרך: מי דמי התם. כשהוא זורע הדרך לא קא מפסיד בארעא דהאי פנימי אבל הכא מפסיד בארעא דלוקח האילן משום דקא מיטנפי פירי מחמת הזריעה והזבל שנופלין הפירות ביניהן: אלא הא מלתא לא דמי אלא להך דקתני בסיפא דהדיא משנה וזה וזה אינן רשאין לזורעה הכי נמי תרוייהו אינן רשאין לזורעה: וכמה. צריך ריוח בין האילנות הללו שקונה הקרקע: מד׳ עד ח׳. כלומר אם נטועין הן בתוך ד׳ אמות חשוב יער ואין לו קרקע ללוקח אבל אם נטועין הן מד׳ ועד ח׳ אמות ולא ח׳ בכלל שיש בין אילן לאילן ד׳ אמות חשוב שדה אילן ומכר את הקרקע ואם מפוזרין הן יותר מכדי שיעור זה לא חשיב שדה אילן אלא שדה לבן הוא ולא מכר הקרקע משום דמפוזרין הן ודמי כמאן דמכר אילן אחד או ב׳ אילנות דלא מכר קרקע הא חשבון מד׳ ועד ג׳ לא אתי שדה לההוא חשבון מטע עשרה לבית ט) סאה ואמר רבי דההוא לא איירי אלא לענין מחזיק או לענין מקדיש. ורבה אמר רב נחמן אמר שמואל מח׳ אמות אם נטועין הן בתוך שמונה לא חשוב שדה אילן אלא יער ולא מכר קרקע אבל אם נטועין הן מח׳ ועד ט״ז חשוב נטועין הן יותר מכדי שיעור הזה אין לו קרקע ללוקח דמפוזרין נינהו: על ט״ז אמה דבין שורה לשורה איכא ט״ז אמות ולית בה משום כלאים אבל חשוב שדה: אמר ליה. אביי לרב יוסף: אנא לא ידענא אלא שמעינא ליה כדלקמן [פג.]: בדורא

שהתנה עמו לקנות כדי שיחליף מ״כ ולאלי לא מכר לו את הקרקע ליטע אחר במקומו וכדומה יש לומר דריש מייני בזבין לאמה שניס ולא סיפא ואין להקשות דהכא משמע דשאר אילנות מתקיימי טפי מן הדקלים וכפ׳ האשה שנפלו (כתובות דף עט. ופס ד״ה דקלי) אמר ארעא ובמי בתי׳) אילני ודיקלי דיקלי דהתם לאו משום דדיקלי מתקיימי טפי אלא משום דחשיבי טפי מאילני אע״ג דאין מתקיימי כ״כ ואע״ג דקאמר התם דיקלי וגופני דיקלי ואע״ג דגופני חשיבי מדיקלי כדאמרי׳ בהמוכל (ב״ק דף נב. ופס ד״ה למחר) דשמואל אייתי ליה מריסיה תמרי ואכל טעם בהו טעמא דחמרא אמר קא מכחשי גופני כולי האי לאמחר אייתי לי מקולייהו דדיקלי לא קנו גופני וגופני קנו דיקלי מכל מקום עוד הוא לקנות דיקלי מגופני דגופני אית בהו ערמא ולריך להוציא עליו הוצאות הרבה אבל דקלים אין בהן טורח ובא לו הריות מאליו:

מדברי רבינו נלמד שלשה אין להן דרך **הא שתים יש** להן דרך. פי׳ משמע מתוך דברי ר׳ אלעזר דיותר יש להן דרך מאורה וסלו ומדתנן בשניס הגדילו לא יפסה אלמא יש לו אורה וסלו כיון דאפילו משפה אינו ומדיש לו אורה וסלו בשניס כל שכן דרך:

וזורע את הניר. ואינו מרחיק הזרעים מן האורה אלא כדי עבודת הכרס שאתי אורות שעברן לגד אחד חשיבי כרס אע״פ שמן העיקר אנו מודדין ע״ז ויש בין שני האורות ט״ז אמה והוו מפוזרין והוי גפן יחידי דאין לריך להרחיק אלא שלשה טפחים מכל מקום ביניהן תחת עגפי הגפנים אסור לזרוע מדרבנן וחשיבי כרס זיל

כמלוא אורה וסלו מתקיף לה ר׳ אלעזר השתא דרך אין לו (ח) אורה וסלו יש לו דרך אין לו דארעא אחריתי היא אורה וסלו יש לו א״ר זירא מדברי רבינו נלמד שלשה הוא דאין לו דרך הא שנים יש לו דא״ל בארעא דידך קיימי א״ל רב נחמן בר יצחק לרבא לימא ר׳ אלעזר לית ליה דשמואל רביה (ט) דאמר שמואל הלכה כר׳ עקיבא דאמר (י) מוכר בעין יפה מוכר א״ל לא מתוקמא מתני׳ כר׳ עקיבא ממאי מדקתני הגדילו ישפה ואי ס״ד רבי עקיבא היא אמאי ישפה האמר מוכר בעין יפה מוכר א״ל אימור דא״ר עקיבא (יא) גבי בור ודות דלא מכחשי ארעא גבי אילן מי שמעת ליה מי לא מודי ר׳ עקיבא (יב) באילן הנוטה לתוך שדה חבירו שקוצץ מלא מרדע מעל גבי מחרישה תניא כוותיה דר׳ חייא בר אבא הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו א״ל אביי לרב יוסף אותן אורה וסלו מי זורען א״ל תניתוה (יג) החיצון זורע את הדרך א״ל מי דמי התם לית ליה פסידא (יד) ללוקח אבל הכא אית ליה פסידא (טו) ללוקח דא״ל קמיטנפי פירי הא לא דמיא אלא לסיפא (טז) וזה וזה אינן רשאין לזורעה תניא כוותיה דאביי הרי זה קנה תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלוא אורה וסלו (יז) וזה וזה אינן רשאין לזורעה וכמה יהא ביניהן (יח) רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל מארבע אמות ועד שמונה רבא אמר רב נחמן אמר שמואל משמונה ועד שש עשרה א״ל אביי לרב יוסף לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן מתניתין כוותיה דתנן (יט) הנוטע את כרמו שש עשרה אמה על שש עשרה אמה מותר להביא זרע לשם אמר רבי יהודה מעשה בצלמון באחד שנטע את כרמו שש עשרה על שש עשרה אמה והיה הופך שער שתי שורות לצד אחד וזורע את הניר לשנה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע וזרע את הבור ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו א״ל אנא לא ידענא אלא עובדא הוה בדורא

כמלוא אורה. המלקט וסלו בידו ללקט פירות הנופות החיצונות. כמו ואורה כל עוברי דרך (תהלים פ) אריתי מורי (שיר ה). ולקמן מפרש כמה יהא ביניהן ויל״ל **כמלוא אורה וסלו.** אחוזה להן קאי. אורה שייך למימר בתאנים ובולר בענבים וקולר בתבואה וגודר בתמרים ומוסק בזיתים ומלקט בשאר אילנות: **מתקיף לה רבי אלעזר.** לר׳ יוחנן דיסיד ליה דרך מוצה להן כמלוא אורה וסלו כדי להלך סביבות האילנות ללקט פירותיו השתא דרך אין לו ליכנס דרך שדהו של בעל שדה ליכך לאילנותיו אלא יפרח באויר או יקח לו דרך מבעל הקרקע כרבנן דהמוכר את הבית (לעיל דף סד.) דאמרי גבי מוכר בור ודות בעין רעה מוכר וצריך (ד) ליקח לו דרך לבורו ולדותו והוא הדין הכא גבי שלשה אילנות דדמי לבור ודות משום דאמרינן אחריתי היא שאין האילנות נטועין בקרקע של בעל השדה שהרי יש להן קרקע וחשיבי שדה האילן בפני עצמו דומיא דבור ודות שהוא קרקע בפני עצמו ולא איתעבד שדהו לאילנותיו של לוקח דימא גם לכל צרכיהן איתעבד אפי׳ לתת לו דרך דלדקמן גבי שני אילנות: **כמלוא אורה וסלו.** שאין צריך לו כל כך כמו דרך יש לו בתמיה הרי אפשר לעלות באילן ולנקוט אי נמי מתתיו ילקט: **מדברי רבינו.** ר׳ אלעזר אפירש טעמו משום דאמרינן אחריתי היא: **הא שניס יש לו.** דרך הא אין לו קרקע: **דא״ל.** לוקח באמרינן דידך קיימי ואיעבדא לי קרקע שלך לגורך אילנות כאדם שנשאיל מקום לחביריו בביתו להניח חפציו כן גם זה (יא) משאיל לו: **דאמר שמואל.** בהמוכר את הבית (יב): **א״ל.** לעולם כרבי עקיבא סבירא ליה ומיהו מתני׳ דפריש עלה רבי יוחנן כמלוא אורה וסלו רבנן היא והלכך קפריך ליה: **דלא מכחשי בארעא.** לא הבור ולא הדרך שאנו נותנין לו הלכך בעין יפה זבין ויסיב ליה דרך: **גבי אילן מי אמר.** בתמיה. מי אית ליה עין יפה גבי אילן כל כך לשעבד לו קרקע שלו לכל מה שיגדלו נופותיו ויאבד קרקע שלו שהלל רע לבית השלחין וגם לא יוכל לחרוש בנכר בשביל גובה המרדע דנהי נמי דאית ליה עין יפה גבי אילן במכר אילנות ושייר קרקע לפניו שיש לו קרקע לרבי עקיבא על מנת ליטע (ו) מתחיתן כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף לז.) מיהו היזק גדול כל כך כגון שאבאד לגמרי קרקע שלו לית ליה עין יפה: **דמי לא מודי ר׳ עקיבא.** בהך סתמא דתנן בלא יחפוץ [לעיל מ:] אילן הנוטה לתוך שדה חבירו כו׳ והא נמי לההוא דמי שהרי האילנות הללו אינן נטועין בקרקעו של מוכר דהא יש להן קרקע בפני עצמן ואיתמלך ליה מייה לגמרי ולעולם הא סיפא מתוקמא כר״ע ומיהו שיעורא דאורה וסלו אית ליה לר״ע דלר״ע דרך יש לו דומיא דבור ודות דלא דמי להיזק גדול של אילן הנוטה ולעולם לית ליה דשמואל רביה ומיהו ריש״א ודאי דקתני גבי שני אילנות אם מתו אין לו קרקע לא מתוקמא כרבי עקיבא דאמרן בחזקת הבתים [לעיל לז:] מכר אילנות ושייר קרקע לפניו פלוגתא דר׳ עקיבא ורבנן כו׳: **מלא מרדע.** בגבהו: **אותן אורה וסלו מי זורען.** בעל האילן דשלו הן או בעל השדה דהא לא נשתעבדו לבעל האילנות אלא בשעת לקיטת פירותיו לדרוש עליהן וא״כ בעל השדה זורען ובעת הלקיטה ידרוש הלוקח אפילו בזרעים. אבל תחתיהן וביניהן פשיטא (יב) דבעל האילן זורען: **פניאה.** בפרק המוכר פירות לקמן [עט:] מי שיש לו גינה לפנים מגינתו של חבירו כו׳ והאילנות זורע הדרך הכא נמי בעל השדה זורע את הדרך כלומר אורה וסלו: **הכא ליה ליה פסידא לגוקח.** לבעל הגינה הפנימית שדרוש יפה כשילטרך עד זרעיו של זה הכא גבי אורה וסלו אם בעל השדה זורען אית ליה פסידא לבעל האילן: **קמיטנפי.** כשיפלו על הזרעים: **הא לא דמיא.** הא דאורה וסלו לא דמיא אלא לסיפא דהכא דקתני [שם] נתנו לו ב״ד לתן מן הלד מדעת שניהן כו׳ וזה וזה אין רשאין לזורעה הואיל ונתרלו שניהן ובמרו להן דרך זה על ידי ב״ד ואע״ג דהפסד מועט הוא שהזרעים יעבכו הליכתן קצת וכל שכן גבי אורה וסלו דהוי כמדעת שניהן דמסתמא הקונה אילנות יש לו שיעור אורה וסלו והוי פסידא טובא ורחוקים גמי יותר מדאי לא מצטרפי: **מארבע אמות.** לכל הפחות בין כל אילן לאילן מן השלשה שתהא רחויה המחרישה לחרוש ביניהם לבד עודי האילנות כדמוכח לקמיה [פג.]: **ועד ח׳ אמות.** ולא עד בכלל: **ועד ט״ו.** ולא ט״ז בכלל: **לא הפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו׳.** ואתה חלית ושכחת: ה״ג במס׳ כלאים הנוטע כרמו (ז) **על ט״ז אמה מותר כו׳.** שאם כל הכרם נטוע שורות שורות זו בלד זו לחוקות זו מזו ט״ז אמה שלימות לא מיצטרפי למיהוי כרם דשורה בפ״ע אינה כרם אלא״כ יש שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב כדתנן במס׳ כלאים [פ״ד מ״ו]: **מותר להביא זרע לשם.** בין שורה לשורה דלא הוה כרם אבל בפחות מט״ז הוי כרם ואסור להביא זרע לשם. ומיהו אנן המידנא קיימא לן כרבי יאשיה בכלאים עד שיזרע חטה ושעורה וחרגן במפולת יד בשחיטת חולין (דף קו:): **א״ל יהודה.** סייעתא לת״ק: **בצלמון.** שם מקום: **שנטע את כרמו ט״ז אמה על ט״ז והפך שער שתי שורות לגד אחד.** שער היינו הענפים הנוטים הפכן לגד אחד כגון שאורך שתי השורות מן המזרח למערב וסדורות זו כנגד זו מלפון לדרום והפך זמורה של שורה דרומית לגד צפון ושל צפונית לגד דרום נמלא אויר שבין שתי שורות הללו מלא ושאוהה להן ריקן וכן כל הכרם: **וזרע את הניר.** החרישה ריקנית דהוי ט״ז ריקנות. אבל אם לא היה מהפך נמלא שכל שורה תופסין זמורותיה מאויר הט״ז ואסור להביא זרע לשם: **למקום הזרע.** שזרע בו אשתקד: **וזרע את הבור.** שהיה בור אשתקד מחרישה וחריטה: **והתירוהו.** משום דהיפך. אבל אם לא היפך דבליר ליה אויר ט״ז אמות אסור דהוי כרם כדרב נחמן: **אנא לא ידענא.** כלומר לא סבירא לי כי ההיא מעשה אלא עובדא הוה כו׳ וכו׳ שמעון סבירא ליה כדלקמן [פג.]: בדורא

מסורת הש״ס

(א) [נעיל סה.]. (ב) [פס ל:, וש״נ], (ג) [פס ולף עא.]. (ד) פס כו:. (ה) לקמן לג:, (ו) ג״ז פס. (ז) מלאים פ״ד מ״ט. (ח) [נעיל סה.]. (ט) בס״מ: לן. (י) ל״ל ומתי תרעא. רש״ש.

הגהות הב״ח

(א) נכ׳ מתקיף לה ר׳ אלעזר השתא דרך אין לו דארעא אחריתי היא כמלא אורה וסלו יש לו כל״ל ותיכות אורה וסלו יש לו דרך אין לו נמתק: (ב) שם אית ליה פסידא לבעל האילן דא״ל קמיטנפי: (ג) שם וכמה יהא ביניהן אמר רב יוסף: (ד) רש״ם ד״ה מתקיף וכו׳ וצריך ליקח ליקח לו דרך וכו׳ קרקע לעצמן וחשיבי שדה: (ה) ד״ה דא״ל ליקח וכו׳ וכו׳ גם זה דרך משאל לו: (ו) ד״ה גבי אילן וכו׳ ליטע אחרים מתחיתן וכו׳ כגון זה שמאלד: (ז) ד״ה ס״ג וכו׳ כרמו ט״ז אמה על ט״ז אמה:

מוסף רש״י

דאמר מוכר בעין יפה מוכר. פלוגתא דר״ע ורבנן בהמוכר את הבית בבני מקומות, גבי מוכר את בית מגן (קד.) לא מכר את הגינה כו׳ ולא את הבור ולא את הדות לא״ע״ג דכתב לו עומקא וגומא וצריך ליקח לו דרך דבר״ע, דמוכר בעין יפה מוכר ולא שייר במכירתו כלום וחכמים אומרים אינו צריך ליקח לו דרך. דמוכר בעין רעה מוכר ובגי מוכר את השדה מגן (שם.) נמי הכי דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר ולא שייר אל עצמו דרך ללכת אל בורו (לעיל לז.). גבי בור ודות. הוא דקאמר ר״ע ולא עיכב דרך לעצמו בכיבות הבור כלום, דלא מכחשי ארעא. שיכול הלוקח לזרוע על שפתו ולא יפגע עליו הלוקח לעקור בורו ומכאן דהא אינו מוקמו כלל, הלכך לא אפיק מוכר אחעתיה לעבכה לעצמו כלום מן הקרקע ויהלכך צריך ליקח ממנו דרך בדמים ליכך אל בורו (שם ובע״ז [נא.]). שקוצץ מלא מרדע. מלמד נקר, קוצץ הענפים עד גובה מלא מרדע, אלא שעבטיהו מלהוליך מחרשתו שם (לעיל כו.). והחיצון זורע את הדרך. לכיון דאתמצע שדהו הוא, אבן מהדי דלא מחל לו הדרך מכל וכל אלא יוכל לזרוע לגם (לקמן צט:). וזה וזה אינן רשאין לזורעה. דכיון דמן הלד הא לגמרי ייחדוה לחילוק גרידא (שם).

רבינו גרשום (המשך)

ט״ז אמה לאו שמיה כרם אותו החלק ומותר להביא זרע לשם דלא חשיב כלאים הואיל דאיכא הרחקה כולי האי. אבל בציר מהאי שיעור חשוב כרם ואסור להביא זרע לשם: מעשה בצלמון על ט״ז אמה. שבין שורה לשורה של גפן הניח ט״ז אמה והיו לו שורות הרבה של גפנים והיה רגיל להפוך השער של ב׳ שורות כלומר הנופות של שורה זו ושל שורה שפמוכין ביחד היה מהפכן ומחזירן לצד אחר ומחברן יחד הענפים של גפנים הללו: והיה זורע את הניר. כלומר אותו חלק אותן ט״ז אמה שמצד השני לגפנים היה זורען ולא היה בהן שום איסור כלאים. כלומר שלא היו מסתבכין ענפי הגפנים בענפי הזורעים ולשונה אחרת היה הופך את השער למקום הזרע למקום שהיה זורע אשתקד וזורע את הבור אותן ט״ז אמה שהיה השער הופך על גביהן אשתקד לפי שכך מנהג בני אדם שכמקום שזורעין בו שנה אחת לשנה שניה מכרין שלא לזורעה כדי שתוציא תבואתה יותר וכך היה נוהג זה: ובא מעשה לפני חכמים והתירוהו. אלמא לא חשיב כרם אותן הבינים מהרחקה כרם אותן הבינים שיעור הזה אין לו קרקע ללוקח דמפוזרין נינהו: על ט״ז אמה דבין שורה לשורה איכא ט״ז אמות ולית בה משום כלאים אבל חשוב שדה: אמר ליה. אביי לרב יוסף: אנא לא ידענא אלא שמעינא ליה כדלקמן [פג.]: בדורא

ט) וכן כתב נ״כ הרשב״ם ז״ל לעיל ד׳ עב. ד״ה ממטע ו׳ ע״ש ומיהו לקמן דף פג הרשב״ם ד״ה כמה כתב להיפך. ועי׳ היטב לעיל לו: תד״ה ממטע שהעירו על הרשב״ם בזה ע״ש היטב

בדורא דרעותא. בעיר של רועים. שמכר אחד לחבירו שלשה אילנות ולא היה מ' אמות ביניהן ואמר ליה רב יהודה למוכר זיל הב ליה לנוקח הקרקע ואע"ג דאין ביניהן אלא כמלא בקר וכליו: **כיון דשמעתא להא דתנן.** כלומר כיון דשמעתא לגרייתא הנשנית על הא דתנן בלא יחפור לא יטע אדם אילן בקצה שדהו סמוך לשדה חבירו כדי שלא תלך מחרישתו לאורוש אילן זה דרך שדה חבירו: **וכרב יוסף מי לא תנן.** בתמיה. ואמאי אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דתנן כו': ה"ג לה במסכת כלאים **רבי מאיר ורבי שמעון אומרים אף הנוטע כרמו על מ' אמות מוכר.** וסיפא דהך דרבי יהודה היא: **אפי' רבי מעשה.** דצלמון רב והלכך אמר ליה אביי לא תפלוג עליה דרב נחמן דמעשה השנוי במשנה מסייעיה והיא משנה עיקר טפי מהך דר"ש דסמכינן אעובדא: וקמפרש גמרא **בשלמא לרב יוסף.** דאמר מד' ועד מ' וסבירא ליה כר"ש שמעינן דאייתי ר"ש מתרוייהו שיעורי כרב יוסף: **מפוזרין.** מ' אמות דהיינו לכל [1]היותר: **רצופין.** ד' אמות לכל [2]הפחות: **אינו כרם.** אלא יער ומותר בכלאים: **רואין אם האמצעיים כו'.** דכל העומד ליעקר כעקור דמי וחזמרא היא גבי כלאים: **אלא לרב נחמן.** דסבירא ליה ט"ז כרבנן בשלמא מפוזרין ט"ז שמעינן ליה ממעשה דצלמון: ומשני **סברא הוא.** דמ' הוו רצופין מדלר"ש הוי שיעורא דרצופין פלגא דמפוזרין לרבנן נמי פלגא דט"ז הוי רצופין: **אמר רבא הלכתא מד' אמות.** כעובדא דרעותא: **ועד ט"ז אמות.** כעובדא דצלמון. וכולה כרבנן קפסיק דסבירא [3] במאי דפליגי פליגי ובמאי דלא פליגי לא פליגי פליגי בת' אמות מפוזרין דר"ש ואמרי ט"ז אבל רצופין ד' אמות מודו ליה ולא נאמר מדלר' שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא: **כמה יהו מקורבין כו'.** נראה בעיני דהוא הדין למקדש אילנות דאיכא נמי האי שיעורא והך ברייתא דקתני גבי הקדש ממטע עשרה לבית סאה בשילהי המוכר את הבית (לעיל דף עב.) פליגא אהך ברייתא דלא שנא מוכר ממקדש ולאיתי לדבריי מתוספתא דבבא בתרא (פ"ד ה"ז) דקתני בתרוייהו ממטע י' לבית סאה: **שש עשרה אמות.** כלומר עד ט"ז אמות ולא ט"ז בבלל: **ואם האילנות.** קטנים: **לפיכך יבש האילן או נקלף אין לו קרקע.** ליטע אחר במקומו: **ממקום קלר.** מגובה גזע האילן הוא מודד הט"ז אמות והד' אמות: **או ממקום רוחב.** סמוך לקרקע הוא עב. ואית דפתרי מקום קלר כל הגזע עד הענפים מקום רחב מקום הנופות הענפים שמרחיבין אילן ואילן ולא נהירא: **ס"ם.** דמן הביעוני הוא מודד: **הרכובה שבגפן.** גפן בחור מרכיבין בגפן זקן: **כשהוא מודד.** ד' אמות בינתיים כדי שיהו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב: **עיקר השני.** פקק השני כדתניא[4] בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה אבל לא מן העיקר הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הביעוני והוא הדין לאילנות: **ג' בדי אילן.** אילן אחד מכר לו שש לו שלש בדים מרוחקין זה מזה ד' אמות והעלה הקרקע שירטון וגרמין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי מחזלינן בתר גוף האילן דמייניה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנשרשו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע"ג דמיתברי מתחת לקרקע. ואית דמוקמי לה בג' אילנות ומכר לו בד בבל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב עיקר הראשון ועשו שתי גפנים: **ג' גפנים.** כשהובירו בקרקע עשו ו' והוי כרם דבבל ו' איכא שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב. והלכך נקט ג' דאינו יכול למצות ה' גפנים בשתי מגו' דשתי גפנים מובירות לא הוי אלא ד': **ועיקריהן נראין.** כלומר שהשרישו: **מד' אמות ועד מ'.** כרבי מאיר ור"ש לעיל: **מנטרפין.** ואע"ג דכל שתי גפנים ינקי משורש אחד והוא הדין לשלש בדי אילן דקנה קרקע: **ואחד על המלר.** מי הוא הפלגה ולא מנטרף דלא דמי לשדה האילן ולא קנה קרקע או דלמא קנה: **ואם"ל דקנה שתים כאוך שלו ואחד כאוך של חבירו מהו.** כגון שיש לו שני אילנות בקצה שדהו ויש לו עדיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן: **בעי**

בדורא דרעותא ואתו לקמיה דרב יהודה וא"ל זיל הב ליה כמלא בקר וכליו ולא הוה ידענא כמלא בקר וכליו כמה [5] כיון דשמעת' דתנן [6] לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אא"כ הרחיק ממנה ד' אמות ותני עלה ד' אמות שאמרו כדי עבודת הכרם אמינא ש"מ כמלא בקר וכליו ד' אמות וכרב יוסף מי לא תנן [7] ר"מ ור"ש אומרים [8] הנוטע את כרמו שמונה אמות על שמונה מותר להביא זרע לשם אפי' הכי [9] מעשה עדיף בשלמא לרב יוסף אליבא דר"ש שמעינן ליה מפוזרין ושמעינן ליה רצופין מפוזרין הא דאמרן רצופין דתנן [10] כרם הנטוע על פחות מד"א אינו כרם דברי ר"ש וחכ"א כרם ורואין את האמצעיים כאילו אינן אלא לרב נחמן אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן ליה רצופין מי שמעינן ליה סברא הוא מדלר"ש פלגא לרבנן נמי פלגא אמר רבא [11] הלכתא מארבע אמות ועד שש עשרה תניא כוותיה דרבא [12] כמה יהו מקורבין ארבע אמות וכמה יהו מרוחקין שש עשרה הרי זה קנה קרקע ואת האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ יש לו קרקע פחות מכאן או יתר על כאן או שלקחן בזה אחר זה הרי זה לא קנה לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן לפיכך יבש האילן או נקצץ אין לו קרקע בעי רבי ירמיה כשהוא מודד ממקום קצר הוא מודד או ממקום רחב הוא מודד א"ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי [13] תא שמע דתנן [14] הרכובה שבגפן אינו מודד אלא מעיקר השני בעי רבי ירמיה מכר לו שלשה בדי אילן מהו אמר ליה רב גביהה מבי כתיל לרב אשי [15] ת"ש דתנן [16] המבריך ג' גפנים ועקריהן נראין ר"א ברבי צדוק אומר [17] אם יש ביניהן מד' אמות ועד שמונה מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין בעי רב פפא מכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חבירו מאי [18] תיקו בעי

זיל הב ליה כמלא בקר וכליו. פ"ה אי איכא כמלא בקר וכליו בין אילן לאילן זיל הב ליה אלעא ולפירושו לא מייתי רב יוסף ראיה אמאי דאקשי ליה אביי ויש לישב דמייתי סייעתא לרישא מילתיה דרב יוסף דמד' אמות לא הוו רצופין ואם כן רישא מילתיה דרב נחמן משמשמא היא ומדרישא ליתא סיפא נמי ליתא ועוד דעובדא דרבי יהודה כרבי שמעון אתיא ור"ש אית ליה מד' ועד ח' דלא מסתבר ליה לאוקמה דאתיא כרבנן ורבנן סברי מד' ועד ט"ז כדאמר בסמוך דסבר ליה מדלרבי שמעון פלגא לרבנן נמי פלגא ויש מפרשים אי איכא לכל אילן כמלא בקר וכליו דהיינו ח' אמות תן לו קרקע אבל בטפי הוו מפוזרים ורב יוסף שמיע ליה בהדיא מרב יהודה דלמעוטי יותר מח' אמות אתא שהן מפוזרין ולא למעוטי פחות מח' ולומר שהן רצופין ולכל הפירושין כמלא בקר וכליו לא נקטי אלא לשיעורא בעלמא ולא משום דצריך שיעור שיעבור בבקר וכליו דהא בדורא דרעותא בבבל הוה ובבבל שיעור בקר וכליו לא הוי אלא שתי אמות כדאמר בלא יחפור (לעיל דף כו.) ואע"ג דלענין הרחקה משדה חבירו [19] מלקנו בין בבל לארץ ישראל לענין רצופה דשמעתין אין מילוק תדע דאמר רב נחמן אמר שמואל דפחות מח' הוו רצופין ואילו לענין הרחקה לא בעינן אלא ד' אמות כדאמר בלא יחפור וקלא יש גמגום אמאי נקט האי ליטנא [20]: **אפי'** הכי מעשה רב. ואם תאמר ממעשה אין להוכיח כלום דשמא ביומר מח' נמי היו מתיליס ומעשה שהיה כך היה וי"ל דסברא הוא דעל פי חכמים עשו וכל מה שהיו יכולין להתיר לו התירו:

כמה יהו מרוחקים ט"ז אמה הרי זה קנה קרקע כו'. ותימה דגבי מכר בט"ז לא חשיבי מפוזרים וקנה קרקע וגבי כלאים חשיבי מפוזרים דקתני לעיל כרם הנטוע על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם ויש לומר דגבי מכר מודדין אמות מצומצמות אבל אמות כלאים הן אמות שוחקות ואי אפשר שלא יהא יותר מט"ז לכך חשיבי מפוזרים והשתא הא דקאמר לעיל מד' ועד ח' וכן מח' ועד ט"ז הוי עד ועד בבלל:

הרכובה שבגפן כו'. לפ"ה דמפרש לשון הרכבה קשה חדא דבמשנת כלאים גרס הארכובה ועוד דלא איירי התם משנה בהרכבה כלל ועוד דאמאי נפקא מינה בהך הרכבה לענין כלאים ונראה דארכובה היינו הברכה כאדם הכורע על ברכיו כן כורעין הגפן בארץ כשהוא זקן הרבה ומכסין אותו בקרקע בתמצע כדי שתשתרש וקאמר דאין מודדין לענין כלאים אלא מעיקר השני ומדנקט לשון עיקר מוכח שמודדין ממקום רוחב: רשות

ומאם יוצאה זנב: **עיקר השני.** פקק השני כדתניא[4] בקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה אבל לא מן העיקר הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן הביעוני והוא הדין לאילנות: **ג' בדי אילן.** אילן אחד מכר לו שתים לו שלש בדים מרוחקין זה מזה ד' אמות והעלה הקרקע שירטון וגרמין בשעת מכירה כשלשה אילנות מי מחזלינן בתר גוף האילן דמייניה קא רבו ואין לו קרקע או דלמא כיון דנשרשו כל אחד בקרקע קנה קרקע ואע"ג דמיתברי מתחת לקרקע. ואית דמוקמי לה בג' אילנות ומכר לו בד בבל אחד ולא נהירא דכיון דשייר לעצמו רוב (ד) כל בדי אילן ואילן שייר גם הקרקע לעצמו: **המבריך.** כופף אמצעית הגפן בקרקע ומכסהו בקרקע באמצעיתו וכשנשרש באמצעיתו חותכין אותו ומאיר ור"ש לעיל: **מנטרפין.** ואע"ג דכל שתי גפנים ינקי משורש אחד והוא הדין לשלש בדי אילן דקנה קרקע: **ואחד על המלר.** מי הוא הפלגה ולא מנטרף דלא דמי לשדה האילן ולא קנה קרקע או דלמא קנה: **ואם"ל דקנה שתים כאוך שלו ואחד כאוך של חבירו מהו.** כגון שיש לו שני אילנות בקצה שדהו ויש לו עדיין אילן אחד שקנה בשדה חבירו הסמוך לאילנות הללו ויש לו גם הקרקע עם האילן:

מ) לעיל כו. [ידף יח.]. נ) כלאים פ"ד מ"ט, ג) [שבת כח. וש"נ], ד) לעיל לז: לקמן קכ: ערובין ג: כלאים פ"ה מ"ב, ה) כלאים פ"ז מ"ח, ו) שם מ"ב, ז) נ"א הפחות, ח) נ"א יותר, ט) [לעיל פ:], י) [וע' תוס' לעיל כו. ד"ה אבל בבבל],

הגהות הב"ח

(א) נמ' בקר וכליו כמה הוי כיון: (ב) שם מי לא תנן והתנן ר"מ ור"ש אומרים אף הנוטע יכו' על שמונה אמות מוכר: (ג) רשב"ם ד"ה ועד ט"ז וכו' דסבירא ליה כמאי: (ד) ד"ה ג' בדי וכו' ריב בדי כל אילן: (ה) תוב' ד"ה זיל וכו' משדה מכרי יש חילוק בין בבל וכו' אין מילוק ביניהן תדע:

מוסף רש"י

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו. בין שדה לבין בין שדה לאילן, ונעשה כדי שעולת הכרם, שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו (לעיל כו.). אא"כ הרחיק ממנה ד' אמות. כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם, שהיו חורשים הכרם במחרישה, וכן בשעת הבציר נוגרים אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ד' אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו (לעיל יח). כרם הנטוע על פחות מד"א. שאין בין שורה לשורה ד' אמות (ערובין ג:) שאין בין שורה לשורה לא ג' אמות (לעיל לז:), אינו כרם. ומותר לזרוע בשם (ערובין ג:) וכמנין זרע בשם אינו ליקה משום לא תזרע כרמך כלאים ומותרין בכלאים (לעיל לז:). רואים את האמצעיים. הנטועים בתוך ריוח הראוי לביות בין שורה לשורה (ערובין ג:). כאילו אינן. שורה בין שתי שורות ראוין כאילו אינה והוו להו שם אמות בין שורה לשורה (לעיל לז:).

רבינו גרשום

בדורא. בשדה אילן שהיה נטוע מד' אמות ועד ח' ולא ח' בכלל ומכר האילנות לאחד ואתא לקמיה דרב יהודה ואמר ליה זיל הב ליה בין אילן לאילן כמלא בקר וכליו דהיינו ד' אמות כדי עבודתו מכלל דהכי חשוב שדה אילן אבל טפי לא חשוב שדה: הנוטע את כרמו [ח' אמות] על ח' אמות. שמניה ח' אמות בור בין שורה לשורה: מותר. דלא חשיב כרם אותה הרחקה ומותר להביא זרע לשם: אפי' הכי מעשה רב. ממעשה שהיה בצלמון טפי עיקר למילף: בשלמא רב יוסף. דאמר מד' עד ח' אמות ולא ח' אמות בכלל חשוב כרם אליבא דר' שמעון כדקתני במשנה זו ר"ש ור"מ אומרים הנוטע את כרמו על ח' וכו': (ד) כל בדי אילן ואילן. לר' שמעון דמפוזרין מד' אמות לא חשיב כרם שמעינן ליה דאמרן רצופין. מפוזרין הא דאמרן. לעיל הנוטע את כרמו על ח' אמות דמפוזרין נינהו לא חשוב כרם ולהיכא דנטועין רצופין נמי שמעינן ליה דלא חשיב כרם ומותר לזרוע הבינים דתני הנוטע וכו':

אליבא דרבנן מפוזרין שמעינן להו. דלהיכא דנטועין מפוזרין מט"ז לא חשוב כרם כההוא מעשה דצלמון שהיה ראמרו חכמים מותר להביא זרע לשם. אלא דהיכא דנטועין רצופין בתוך ח' אמות מי שמעי' להו. דלא חשיב כרם. ומשני סברא הוא מדלר"ש פלגא לא דהיינו ד' אמו' הויין רצופין ולא חשיב כרם דלית ליה דין כרם ומותר לזרוע הבינים. לרבנן נמי פלגא מט"ז אמות אם נטועין בתוך ח' אמות הויין רצופין ולא חשוב כרם: אמר רבה הלכתא מד' אמות. דהיינו פחות מן השיעורין הללו: עד ט"ז אמה.

דג' גפנים הללו היינו ר' אבל מפני דלא סגי בלאו הכי היכא דמבריך ג' ועולות לו' ולא מצי למימר המבריך ב' גפנים דהא ליכא שיעור כרם. ולא ד' דהא איכא טפי מכרם. בעי רב פפא מכר לו ב' דקלים בתוך שדהו ואחד על המצר מהו. מי אמרינן הואיל דמכר לו ג' אילנות יש לו קרקע ומצטרפין או דלמא הואיל דההוא חד על המיצר הוא לא מצטרפי ולא קנה קרקע דלא אהדדי נינהו. אם תמצי לומר דמצטרפי הואיל דבתוך שלו הוא אכתי הא מיבעי לי מכר לו ב' בתוך שלו ואחד אילן שהיה לו בתוך של חבירו מהו. מי אמרינן

ס א מיי' פ"ז מהל' כלאים הל' ד סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף ד:

סא ב ג ד מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' [ג] ד סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ז:

סב ה מיי' פ"מ מהל' כלאים הל' יוד סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף סד:

סג ו מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ו:

סד ז מיי' פ"ז מהלכות כלאים הל' ט ופיין בהגאות ובכסף משנה סמג לאוין רפ טוש"ע י"ד סי' רלו סעיף יב:

סה ח מיי' פכ"ד מהל' מכירה הל' ל סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רטו סעיף ז ולאין לו:

רבינו גרשום (המשך)

דהיינו שיעור גדול מהני שיעורין. אם נטועין הכי הוי כרם אבל פחות מד' אמו' הויין (מפוזרין) [רצופין] ולא חשיב כרם ולא קנה קרקע פחות מיכן מד' אמות ויותר מט"ז והוא הדין נמי לשדה אילן: בעי ר' ירמיה. כשהלוקח מודד מד' אמות ועד ט"ז אמות ממקום קצר הוא מודד היינו סמוך לענפים היכא דמתחיל להקלש ולהתקצר ויש לו ללוקח פחות מן הקרקע. או דלמא ממקום רחב מודד היינו סמוך לעיקרין מקום שהאילן עב יותר ויש לו יותר מקרקע: דרכובה שבגפן. כגון שמרכיבין גפן בחור בגפן זקן. שכשמזקין הגפן קוצצו בעל הבית סמוך לקרקע ועושה למעלה במקום חתך חור במקדח ומרכיב לשם גפן בחור ועכשיו כשהוא מודד הכרם שתים כנגד שתים ואחד יוצא זנב הנטוע על ארבע אמות אינו מודד אלא מעיקר השני הבחור דהיינו ממקום קצר. ותפשוט לך מהא: בעי ר' ירמיה מכר לו ג' בדי אילן. בג' אילנות מהו שיצטרפו ויש לו קרקע. מי אמרי' הואיל דג' אילנות נינהו מצטרפין וקנה הקרקע או דלמא הואיל ולא אילנות ממש נינהו כי אם בדין לא מצטרפין ולא קנה הקרקע. ואית דאמרי הכי בעי מכר לו ג' בדין שעלו מגזע אחד ובינתיהן שירטון הפסקת עפר שנראין כג' אילנות מי אזלינן בתר דנראין או בתרה דגזע: ת"ש המבריך ג' גפנים בארץ. כמו שעושין בני אדם להרחיב הכרם חופרין בקרקע וכופין גפן שלמה באמצע ונוטעין אותה כפופה באותה חפירה וכשרואין שקלטה פוסקין אותה מכנה הראשון ואז שני ראשי למעלה נזקפין. והיינו ועיקריהן נראין. כלומר ראשיהן נראין מבחוץ ובאמצע במקום כפיפה נקלטת בארץ. ר' אליעזר בר' צדוק אומר הואין אם יש ביניהם של גפנים למעלה מן הארץ ריוח מד' אמות ועד ח' דלאו רצופין נינהו בתוך ד' מצטרפין וחשיב כרם ואי לא לא מצטרפין. הכי נמי אם יש ריוח מד' אמות ועד ח' בהנהו בדים מצטרפין ויש לו קרקע. ואם לאו אין מצטרפין. ולהכי נקט ג' גפנים דהיינו כרם. ב' כנגד ב' ואחד יוצא זנב דראשיהן